

BUSINESS
FINLAND

KATSAUS 1/2022

KESTÄVYYDESTÄ KASVUA LUOVILLE ALOILLE

Timoteus Tuovinen & Kati Nuora

SISÄLTÖ

1	Johdanto	3	3	Kestävyys ja luovien alojen rahoitus	21
1.1	Tausta	3	3.1	Määrävä markkina-asema ja kestävyys	24
1.2	Kestävyyden kolme tarkastelua	4	4	Case studies	25
2	Kestävä kehitys luovilla aloilla	6	4.1	Case: The Pact	25
2.1	Toimialavertailu	7	4.2	Case: Iso-Britannia edelläkävijänä	26
2.2	Audiovisuaalinen ala	8	5	Kestävyys ja luovan toimialan kasvu	29
2.3	Peliala	12	5.1	Mahdollisuuksia kestävydestä -taulukko	30
2.4	Musiikkiala	15	6	Kurkistus nurkan taakse, johtopäätöksiä	40
2.5	Tapahtumatoimiala	18	LIITE:	Haastattelut	42

1 JOHDANTO

Tämä kartoitus on osa tiedon hankintaa, jolla pyritään tunnistamaan kestävydestä saatavia hyötyjä luovilla toimialoilla. Kartoitus keskittyy digitaalisesti jaeltaviin monistettaviin tuotteisiin ja se kattaa audiovisuaalisen alan (tv ja elokuva), pelit, musiikin ja tapahtumat. Myös muoti ja design ovat osa kartoitusta. Tunnistetut hyödyt ovat suoranaisia (*parempi hinta*) tai välillisiä (*tuotemieli-kuvan kohentuminen, brändin arvon kasvu*).

Hyödyistä puhuttaessa ei tule rajoittua ainoastaan bisnestransaktioihin, vaan sisällyttää tarkasteluun kaikki osapuolten välinen toiminta, jolla on myönteinen vaikutus kestävyteen. Ilmastotyö, energiatehokkuus tai tasa-arvo raportoidaankin yhä useammin osana yritysten talouskatsauksia.

Luovan alan kasvun lisäksi kartoitus on osittain seurausta luovien alojen tiekarttatyöstä, jossa tunnistetaan kasvualueita ja uusia toimintatapoja. Tarve liittyy myös covid-19 aiheuttamaan tilanteeseen, jossa toiset ovat kärsineet pandemiasta (*artistit*), toiset taas hyötäneet siitä (*pelien jakelijat*). Kaikkia yhdistää kuitenkin tarve kestävän kehityksen tavoitteiden ymmärtämiseen. Esimerkiksi tukien ja rahoituksen myöntäminen sidotaan moninasiin kestävyiden kriteereihin. Kestävyiden tavoitteet

ovat luovan alan toimintaolosuhteena tulleet jäädäkseen. Resilienssit toimialat osaavat kääntää kestävyiden vaatimet kilpailuedukseen.

1.1 TAUSTA

Meneillään on maailmanlaajuinen havahtuminen kestävyiden vaatimuksiin. Ilmaston lämpenemisen seuraukset näkyvät konkreettisesti elinympäristössämme lajikatona ja pilaantumisena, ja erikokoisia kansalaisliikkeitä syntyy ympäri maailmaa. Samaan aikaan on meneillään murros, nk. *Industry 4.0*, jossa erilaisilla teknologioilla on merkittävä osuus kestävyiden vaatimuksiin vastaamisessa. Luovan alan osalta tämä tarkoittaa sitä, että uudenlaiset teknologiat, kuten virtuaalisuus ja lisätty todellisuus läpäisevät koko arvoketjun. Luovalle toimialalle on muodostunut ns. CreaTech, jolle puolestaan on muodostunut alasektoreita, kuten MusicTech, DesignTech, jne.

Luovien alojen kasvun taustalla voi nähdä pitkäaikaisen muutoksen. Yhdysvalloissa oli jo ennen covid-19 virusta sijoitettu sisältöteollisuuteen vuosittain 650 miljardia dollaria; vastaava summa sijoitettiin samaan aikaan öljy- ja kaasutuotantoon. Pandemian myötä sijoitusvarojen ja

julkisen rahoitusosuuden kasvu luovien alojen toiminnassa on ollut merkittävä.

Kestävän kehityksen taustan muodostaa virallinen taso, esimerkiksi valtioiden väliset sopimukset ja toisaalta maailmanlaajuinen kestävyiden eetos. Tämä megatrendi näkyy käytännössä esimerkiksi kansalaisaktivismina ja aiheen saamana julkisuutena mediassa. Kestävän kehityksen raamina toimivat useat erilaiset sopimukset ja toimenpideohjelmat, jota laaditaan alueellisesti (esim. maakuntaliitot), kansallisesti (Suomen kestävyysohjelma), EU-tasolla (Green Deal, Agenda 2030) ja globaalisti (YK:n kestävä kehityksen ohjelma, Pariisin ilmastopöytäkirja, jne). Näiden dokumenttien lisäksi toimia kohti kestävyttä ohjaavat erilaiset kansalliset ja kansainväliset julkilausumat.

1.2 KESTÄVYYDEN KOLME TARKASTELUA

Kestävyiden tarkastelussa käytetään yleisesti kolmijakoa: ympäristö, talous ja sosiaalinen kestävyys. Samaa jaotetta on käytetty myös tässä kartoituksessa.

YMPÄRISTÖ

Ilmaston lämpenemisen pysäyttäminen on näkyvimpiä ja yksi parhaiten tunnetuista kestävyiden toimista. Luovalla toimialalla on ilmastonmuutoksen ehkäisyn osalta käynnistetty erilaisia hankkeita, joiden tuloksena pyritään luomaan mm. toimialakohtaisia hiilijalanjälkilaskureita. Ympäristökriteereistä luovalle alalle keskeisiä kestävyiden

tekijöitä ovat sähkö- ja lämpöenergian käyttö, kuljetukset, jätehuolto ja kierrätys. Näiden seurantaan varten on esimerkiksi av-alalla otettu käyttöön albert-malli.

TALOUS

Taloudellisen kestävyys tavoite on vasta hiljattain tullut luovalle toimialalle. Nyt erityisesti rahoittajat lisäävät painetta talouskestävyyteen. Rahoittajan näkökulmasta kyse on kahdesta asiasta: talousriskien toteutumisesta ja kestävydestä tavoiteltavista taloudellisista hyödyistä. Myös eettinen ja vaikuttajasijoittaminen (*impact investment*) ovat nousseet sijoittajien portfolioihin.

SOSIAALINEN KESTÄVYYS

#metoo-liike nosti esiin luovilla aloilla tapahtuneita väärinkäytöksiä ja alan itsetutkiskelu on sittemmin jatkunut. Seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen lisäksi on luovalla alalla aloitettu sosiaaliseen kestävyys liittyviä muitakin toimia. Näitä ovat mm. monimuotoisuuden, inklusiivisuuden ja tasa-arvon edistäminen. Näiden toimien tuloksellisuuden mittaaminen on vaikeaa ja alihankkijoiden ketjut hankaloittavat vastuullisuuden todentamista. Eräänlainen ”luotettava kumppani” -status mainittiin kartoituksessa keinoksi muodollisesti todentaa toisen osapuolen vastuunkanto kestävydestä osana tuotantoketjua.

Maailmanlaajuisesti on syntynyt työntekijöiden aktivismia ja monet suuret työnantajat, kuten Amazon tai isot lähetiipalveluyritykset kipuilevat, kuinka vastata työntekijä-aktivismiin. Luovalla alallakin kestävyysajattelu usein lähtee toimijoista itsestään, eikä ulkopuolisten sääntöjen sanelemana. Tästä esimerkki on Hollywoodin näyttelijä Ryan Reynolds, joka markkinoi elokuviaan uudella henkilöbrändinsä käytöllä. Reynolds on käynnistänyt omalla kustannuksellaan myös Group Effort Initiative -aloitteen, joka on moninaisuus- ja inklusiivisuus-ohjelma. Ohjelman tarkoitus on tarjota työmahdollisuuksia tulevaisuudessa myös alkuperäisväestölle, mustille, muulle BIPOC-väelle (Black, Indigenous and People of Color) ja muille marginalisoituneille ihmisille. Historiallisesti nämä ryhmät ovat olleet aliedustettuja viihdeteollisuudessa¹.

Inklusiivisuudella ja diversiteetilla voi olla moninaisia tulkintoja, käytännössä niiden soveltaminen näkyy esimerkiksi luovan toimialan työntekijöiden maahanmuuton ja paikoilleen asettautumisen helpottamisena. Moniarvoisuus on yksi luovan sisällöntuotannon liikkeelle panevista voimista; tuota arvoa painottamalla Suomi voi hyötyä kansainvälisistä osaajista ja sijoittajista.

¹ Helsingin Sanomat 14.11.2021, B7

2 KESTÄVÄ KEHITYS **LUOVILLA ALOILLA**

Tässä kappaleessa tarkastellaan neljää luovaa toimialaa: audiovisuaalista (tv ja elokuva), peli-, musiikki- ja tapahtuma-alaa. Lisäksi kartoituksessa on huomioitu design- ja muotialan digitaalinen osuus, kuten virtuaalinen muoti.

Yleisenä havaintona on, että kestävydestä käyty keskustelu on yhteiskunnassa keskittynyt ilmastonmuutokseen ja sen torjuntaan. Näin on luovilla aloillakin. CO₂-laskurit ovat yleisiä mutta talouden ja sosiaalisen kestävyys toimia on tehty vähän tai ei ollenkaan. Kestävydessä kyse on kuitenkin pitkästä kehityksestä, jonka ensiaskeleet on otettu. Ripeän askelluksen tarve on laajasti tunnistettu; uusia toimenpiteitä ja hankkeita julkistetaan kiihtyvällä tahdilla.

2.1 TOIMIALAVERTAILU

Seuraavassa taulukossa on vertailtu eri alojen tähänastisia toimia ympäristön, talouden ja sosiaalisen kestävyyden kannalta.

	AV-TUOTANTO	PELIT	MUSIIKKI	TAPAHTUMAT
Ympäristö	Ala siirtyy laajasti albert-ympäristöjärjestelmään (2021–2024) Kv: Luova Eurooppa sertifikaatti tulossa	Hiilineutraali vuonna 2025, Kv: Playing for the Planet allianssi, Euroopan pelinkehittäjien EGDF-päästömallinnus EU-tasolla	Esityspaikat ja festivaalit edelläkävijöitä. Äänite-tuotanto ja musiikintekijät heräämässä asiaan	Ympäristövaikutuksia on selvitetty kauan, Ekokompassi-sertifikaatti käytössä monilla, tapa.us.fi on ympäristövastuullinen tapahtumajärjestäjä, joka tarjoaa opastusta ja hiililaskurin
Talous	Vahva riippuvuus tuista, Veikkauksen tuloutuksen ongelmat. AVMS direktiivin mahdollisuudet rahoitukseen	Digitaalisuuden tuoma resilienssi (monta jakeluvaihtoehtoa), toimintaympäristön regulaatio on pirstaleista ja vaikeasti ennustettavaa	Tekijänoikeuslain uudistus huolettaa. Suoratoiston tulonjako artisteille. 360 mallin toimijan määräävä markkina-asema	Alan edunvalvonta ollut hajanaista, vasta covidin myötä järjestäytyi, huomio ollut menetysten korvaamisessa ja rajoituksissa, läpinäkyvä hinnoittelu (% hyvään tarkoitukseen)
Sosiaalinen	#metoo ja sen aiheuttama työturvallisuuden säätely, representaatio, alalle tulemisen esteet	Code of conduct, sukupuolitasa-arvo, vertaistuen merkitys / sukupolvivaihdos	Yhdenvertainen musiikki-ala -julistus 2017, yleisötapahtumissa turvallisuus ja syrjimisen ehkäisy	Häirinnän poisto, yleisötapahtumien turvallisuus, saavutettavuus, moniarvoisuus

2.2 AUDIOVISUAALINEN ALA

EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Ekologinen kestävyys nousi Suomen av-alalla keskusteluun marraskuussa 2018 järjestetyn Creative Export Innovationin tuottaman Green Production² -seminaarin myötä. Tapahtuman yhteydessä Lapin elokuvakomissio julkaisi Code of Conductin³, jolla haluttiin ohjeistaa Lappiin kuvaamaan tulevia tuotantoja. Vuonna 2019 Kaisa Astikainen ja Anne Puolanne julkaisivat Ekosetti-oppaan⁴, johon on kerätty käytännön vinkkejä av-alan tuotannon kestäväyttämiseen. Vuosina 2020 ja 2021 EcoLab Helsinki -koulutuksissa⁵ yhdysvaltalainen pioneiri Emellie O'Brien koulutti elokuva-alan ammattilaisia yhdessä Astikaisen ja Puolanteen kanssa. Astikainen ja Puolanne ovat myös kouluttaneet kestävää käsikirjoittamista yhteistyössä Tampereen elokuvajuhlien kanssa.

Syksyllä 2020 Suomen elokuvasäätiö kartoitti ympäristöasenteita ja -toimenpiteitä elokuva- ja tv-alan tuotantoyhtiöissä. Kyselyyn vastasi 37 tuotantoyhtiötä⁶. Lähes 90 prosenttia vastaajista nimesi ympäristövastuun yhtiön arvoksi. Yhtä moni kertoi, että työyhteisö on valtaosin motivoitunut vähentämään toiminnan ympäristö-

² <https://www.greenproduction.fi/home-1>

³ <https://www.lapland.fi/film/for-productions/production-guide-code-of-conduct/>

⁴ <https://ekosetti.fi/>

⁵ <https://www.greenproduction.fi/ecolab-esittely>

⁶ <https://ses.fi/wp-content/uploads/2020/09/Kuvaajat-ekokysely.pdf>

vaikutuksia. Lähes kaikissa tuotantoyhtiöissä esimerkiksi työmatkailun ympäristöhaittoihin on kiinnitetty huomiota ja jätteiden lajittelu on arkipäivää. Kiirettä ja alan yleistä resurssipulaa pidetään suurimpina haasteina alan kestävävöittämiseksi. Noin puolella yhtiöistä on ympäristöstrategia, jossa on linjattu, miten ympäristöasiat huomioidaan toiminnan merkittävillä osa-alueilla.

Keväällä 2020 Apfi ry, Creative Export Innovations, Puolanne ja Astikainen kutsuivat koolle av-alan pyöreä pöytä -ryhmän, jossa sai alkusysäyksensä APFI ry:n nykyinen, laajalti elokuva-alan toimijoita yhteentuova kestävävöittämisen suurhanke. APFI:n hanke tähtää kaikkien ammattilaisten koulutuksen myötä vastuullisempaan työkuultuuriin. Työ on aloitettu keväällä 2021 ekologisuuksen keskittyvällä kolmivuotisella hankkeella (2021–2024), jossa tuotantojen ympäristövaikutuksia aletaan mittaamaan yhtenäisellä mittaristolla. APFI on aloittanut yhteistyön kansainvälisen, Iso-Britanniassa kehitetyn albert-ympäristöjärjestelmän kanssa⁷.

Albertin käyttö aloitetaan pilottivaiheella alkuvuodesta 2022. Tarkoituksena on testata albertia etukäteen valituissa tuotannoissa, joiden kanssa voidaan yhdessä pohtia mitä ekologisuuks ja järjestelmän käyttö tarkoittaa esituotannosta jälkituotantoon, niin tuotantoyhtiöille kuin muille sidosryhmille. Pilottituotannot on valittu loppuvuoden 2021 aikana.

Albertin käyttöönotolla toivotaan saavutettavan yhtenäinen, kansainvälisesti vertailukelpoinen systeemi tuo-

tantojen kestävyuden mittaamiseen. Albertin jo käyttöönotaneet maat ovat kuitenkin tuoneet ilmi, että järjestelmää on sopeutettava kunkin kohdemaan olosuhteisiin merkittävästi.

AV-alan ekologista kestävyyttä vauhdittamaan perustettiin AVEKin Ekotuki 1.7.2020. Ajatuksena oli, että Ekotuki kattaisi ne kulut, jotka kestävämmän tuottamisen tuotannolle aiheuttaa. AVEKin johtajan Ulla Simosen mukaan tuki ei ole oikeastaan aktivoitunut ollenkaan, siitä on tehty vain 1–2 myöntöä koko aikana. On vielä epäselvää, miksi näin on. AVEKissa on mietitty, että onko syynä korona, onko tuki liian monimutkainen vai eikö kestävydestä koidu ylimääräisiä kuluja. 2021–2022-vaihteen tukiuudistuksessa Ekotuki jää nimenä pois ja jatkossa kestävävöittämistä pyritään edistämään ohjeistuksilla ja korvaamalla mahdollisuuksien mukaan ekologisempia vaihtoehtoja, esimerkiksi kalliimpia matkakuluja.

EU:n Luova Eurooppa -ohjelma kehittää parhaillaan sertifiointijärjestelmää. Tavoitteena on, että kestäväksi sertifioidut tuotannot saisivat lisätukea. Tälläkin hetkellä Luova Eurooppa -hauissa kartoitetaan tuotantojen kestävyysstrategiaa ja joissakin tapauksissa kestävydestä saa lisää pisteitä hakemuksen arvioinnissa. Myöhemmin tämän ohjelmakauden aikana kestäväälle kehitykselle saattaa tulla oma hakukierros, mutta tämä ei ole varmaa tietoa.

Marraskuussa 2021 Creative Export Innovations julkaisi Mervi Kemppaisen kirjoittaman *EKOLOGISET ELO-*

⁷ <https://apfi.fi/ajankohtaista/albert-ymparistojarjestelman-pilottivaihe-alkaa-hae-mukaan/>

*KUVATEATTERIT – Opas ekologisesti kestävämpien elokuvateattereiden toimintaan*⁸. Kirjassa pyrittiin antamaan monipuolisesti vinkkejä elokuvateatteritoiminnan kestäväyttämiseen. Oppaassa käsiteltiin niin kiinteistöä, teatteritekniikkaa, oheistuotemyyntiä ja cateringia kuin markkinointitempauksia ja viestintää.

SOSIAALINEN KESTÄVYYS

Elokuva-alalla perinteisesti ovat puhuttaneet työolosuhteet, erityisesti pätkätyön luonne ja siihen liittyvät ylityöt. Työtehtävät ovat erittäin kilpailtuja ja työntekijän asema on siksikin heikko. Perinteisesti elokuva-alalla ollaan tehty jopa 12–16 tuntisia päiviä. Ylitöitä on yritetty suitsia lepoaikakorvauksia korottamalla. Elokuva-alaa kansainvälisesti ravistellut #metoo rantautui myös Suomeen 2017–2018. Julkiseen keskusteluun nousi niin naisiin kohdistunut sukupuolinen häirintä kuin erilaiset alistavat ja nöyryyttävät ohjausmenetelmät. Opetus- ja kulttuuriministeriön 2018 julkaisema Jaana Paanetojan selvitys seksuaalisesta häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta elokuva- ja teatterialalla toi esiin lukuisia epäkohtia.

Esiin tulleiden epäkohtien ja kohun myötä Suomen elokuväsäätiö on pyrkinyt tekemään parannuksia alan

työsuojeluun ja työturvallisuuteen. Vuonna 2018 Työturvallisuuskeskus julkaisi *Elokuva- ja TV-tuotantoalan työsuojeluoppaan*⁹, jonka tarkoituksena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia elokuva- ja TV-tuotantoalalla. Suomen elokuväsäätiö on lisäksi yhdessä muiden elokuva-alan toimijoiden kanssa julkaissut *Ohjeistuksen seksuaalisen häirinnän ehkäisyyn elokuva- ja TV-alalla*¹⁰ (2018), *Ohjeistuksen intiimikohtausten tekemisestä kameratyöskentelyssä*¹¹ (2020) ja *Ohjeistuksen läheisyyskoreografin kanssa työskentelyyn*¹² (2021).

Naisten asema elokuva-alalla nousi #metoon myötä esiin. Cuporen 2017 tekemän selvityksen mukaan naisten ohjaamille elokuville ja naispuolisille elokuvataiteilijoille ohjautui neljännes (24 %) vuosina 2011–2015 elokuva-tuotantoon suunnatusta julkisesta rahoituksesta¹³. Selvityksessä tutkittiin noin 150 miljoonan euron jakautumista naisten ja miesten tekemille elokuville ja elokuva-taiteilijoille. Vuonna 2021 Suomen elokuväsäätiö uutisoi asian korjaantuneen, sillä tilastoinnin mukaan 42 % tuotantotukivaroista kohdistui naisten ohjaamille elokuville. Naisten asemaa elokuva-alalla Suomessakin parantaa Women in Film and Television -järjestö. WIFT vetää parhaillaan EU-rahoitteista Action!-hanketta, jonka tavoitteet

⁸ https://issuu.com/ladymov/docs/ekologiset_elokuvateatterit

⁹ https://ttk.fi/files/7029/TTK_Elokuva-_ja_TV_WEB.pdf

¹⁰ https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2020/10/Ohjeistus_seksuaalisen_hairinnaen_ekaisiyn_elokuva-_ja_tv-alalla.pdf

¹¹ <https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2020/10/Ohjeistus-intiimikohtausten-tekemiseen-kameraty%C3%B6skentelyss%C3%A4.pdf>

¹² <https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2021/09/Laheisyyskoreografin-kanssa-tyoskentely-SUOMI.pdf>

¹³ <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/sukupuolten-vaelinen-tasa-arvo-elokuvatuotannossa-julkisen-rahoituksen-jakautuminen>

na on edistää naispuolisten ammattilaisten työllistymistä audiovisuaalisella alalla, kehittää toimenpiteitä esteiden poistamiseksi ja tukea työllistämistoimia sektorilla.

Viime aikoina elokuva-alalla on käyty keskustelua erityisesti representaatiosta ja yleisemmin alalle tulemisen esteistä.

APFI ry on selvittänyt henkilöhahmojen vähemmistöryhmien näkyvyyttä suomalaisissa vuonna 2020 julkaistuissa fiktiivisissä televisiosarjoissa ja elokuvissa¹⁴. Tutkituista hahmoista 93 % oli valkoisia cis-heterorooleja, 5 % etnistä vähemmistöä edustavia/BIPOC-rooleja, 1,6 % seksuaalivähemmistöjä edustavia rooleja, 0,06 % sukupuolivähemmistöjä edustavia rooleja ja vammaisia 0,3 %. Tilastosta kävi ilmi, että usein vähemmistöhahmojen funktio käsikirjoituksessa liittyi heidän taustaansa ja hahmot olivat osa tarinaa esimerkiksi ihonväriinsä vuoksi ja rasis-mikysymyksen kautta – eivät hahmoina muiden joukossa.

AVEK puolestaan starttasi uusien tekijöiden verkostoitumishankkeen vuonna 2020. Hanke etsi piiloon jääneitä lahjakkuuksia, jotka eivät ole aiemmin saaneet tuotantoyhtiön kautta Suomessa julkista tukea elokuvilleen. Piiloon jäänyt tekijä voi olla esimerkiksi ulkomailla opiskellut, ulkomailta Suomeen muuttanut, kaupunkikeskittymien ulkopuolella asuva tai muista syistä kotimaisten alan verkostojen ulkopuolelle jäänyt ammattimainen elokuvantekijä. AVEKin verkostoitumishanke on saanut paljon hyvää palautetta. Tämän hankkeen lisäksi elokuva-

alalla on ollut käynnissä erilaisia mentorointihankkeita, joiden kautta nuorten tekijöiden asemaa on haluttu parantaa. Tällainen on esimerkiksi WIFT Finlandin mentorointihanke, joka toimii jo kolmatta vuotta.

TALOUDELLINEN KESTÄVYYS

Elokuva-ala on Suomessa vahvasti julkisen tuen varassa. Veikkaus Oy:n jatkuvasti pienenevä tuloutus edunsaajille uhkaa koko kulttuurialaa ja myös elokuvatukia. Yksityisiä sijoittajia elokuva-alalle on houkuteltu pitkään verrattain laihoin tuloksin. AV-sisältöjä kulutetaan kuitenkin koko ajan enemmän, erityisesti suoratoistopalveluissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö ovat asettaneet lokakuussa 2021 työryhmän selvittämään mallia, joka laajentaisi audiovisuaalisten tuotantojen rahoitus pohjaa. Selvitetävänä on mahdollisuus velvoittaa av-toimijoita investoimaan kotimaisen sisällön tuottamiseen. Työryhmän tehtävänä on selvittää audiovisuaaliseen mediapalveludirektiivin (AVMS) mediapalveluiden investointivelvollisuuteen liittyvät toteuttamismallit ja niiden vaikutukset. Direktiivin mahdollistaman sääntelyn kautta tuleva lisärahoitus olisi arviolta 6–20 miljoonaa euroa vuosittain. Käytännössä mediapalveluilta perittävät rahoitusosuudet voitaisiin toteuttaa sisällöntuotantoon ja oikeuksien hankintaan tehtävinä suorina sijoituksina tai kansallisiin rahastoihin maksettavina osuuksina.

¹⁴ https://apfi.fi/wp-content/uploads/Diversiteettitilasto_2020_statistiikka_lista.pdf

2.3 PELIALA

Pelialalla kestävyyttä koskevia toimia on toteutettu kauan ja ensimmäinen *Finnish Game Industry Code of Conduct* julkaistiin vuonna 2018. Kuten muillakin luovilla aloilla, myös pelialalla on keskustelu kestävydestä ollut monipuolista, mutta kulkenut ilmastonmuutos ja ympäristön tila edellä. Pelialan järjestö Neogamesin työryhmiin kuuluu ilmastonmuutos-työryhmä. Tämän (SIG) Special Interest Groupin myötä Neogames on mukana myös kansainvälisessä koalitiossa, Playing for the Planet Alliancessa, jonka tavoite on laskea pelialalle oma malli hiilipäästöjen kompensointiin. Mallin tulisi sisältää perusasiat siitä, mitä päästökompensaatio vaatii toimiakseen; millaisia toimenpiteitä ja rahallisia panostuksia. Mallin toimiminen edellyttäisi yksimielisyyttä siitä, miten päästöt kompensoidaan. Euroopan tasolla European Game Federation on osa tätä päästömallinnuksen kehitystyötä.

Mobiilipelaamisen osalta käytössä on jo ollut laskentamalleja (mobiilipelaamisen laskelmat on helpompi tehdä kuin konsoli/PC), ja päästöjä on kompensoitu niiden mukaan. Nyt tarkoitus on laajentaa kompensoitilaskelmat kattamaan myös muut alustat (PC, konsolit, online) ja pelin koko elinkaari tuotannosta loppukäyttäjään. Suomalaisista firmoista Rovio ja Supercell ovat sitoutuneet kompensoimaan hiilipäästönsä koko pelien elinkaaren ajalta niiden tuotannosta loppukäyttöön. Laskentamalleja tehdään parhaillaan ja niiden rakenne on monimutkainen. Pelialan tavoite on olla hiilineutraali vuonna 2025.

EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Pelitoimialan arvoketjussa ei ole mitään erityisiä ympäristölle vahingollisia tekijöitä. Digitaalisuuden tuoma sähkönkulutus on suurin yksittäinen ympäristörasite, muutoin ympäristöhaitat ovat muiden luovien toimialojen kaltaisia, esimerkiksi tuotannon ja peliliiketoiminnan edellyttämä matkustamisen hiilijalanjälki.

Playing for the Planet Alliance on kansainvälinen pelialan verkosto ja osa YK:n ympäristöohjelmaa. Sen tavoite on alan hiilineutraalius. Jäsenenä on merkittäviä yrityksiä ja yhteisöjä, joiden yhteenlaskettu pelaajatavoittavuus on yli miljardi ihmistä.

Allianssin jäsenet sitoutuvat seuraavaan:

- MAKE SPECIFIC AND MEASURABLE COMMITMENTS
- SECURE THE SUPPORT OF COLLEAGUES AND PEERS
- SHARE LEARNINGS AND SUPPORT ONE WORKING GROUP
- UPDATE ON PROGRESS AND EVALUATE COMMITMENTS ONCE PER YEAR¹⁵

Merkille pantavaa on se, että sitoumusten kohdalla mainitaan erityisesti pelisisällöt ja pyydetään kestävyys teemojen esille nostamista: **Insertion of green nudges into games**. The Playing for the Planet Alliance works together to create more visible, inspiring, catalytic change than any one organization could achieve on its own. For this

reason, actions that create specific outcomes (namely restore/reforest landscapes and engage/activate players for positive behavioural change) are particularly encouraged¹⁶.

Playing for the Planet allianssi järjestää myös vuosittain Green Game Jam -kilpailun.

SOSIAALINEN KESTÄVYYS

Sosiaalinen kestävyys on ollut osa pelitoimialan toimintatapaa hyvin kauan ja erityisesti pelintekijöiden itsensä piiristä on kummunnut merkittäviä aloitteita. Yksi näistä on Pelimetsä-hanke, jossa yhdessä Luonnonperintösäätiön kanssa on ostettu 130 hehtaarin luonnonsuojelualue. Suomen Pelinkehittäjät ry jatkaa hanketta, tavoitteena on kasvattaa metsän ostoon käytettävää rahaa vuosittain 40–50.000 euron lahjoituksin ja näin nostaa ikimetsän pinta-alaa tulevana vuosikymmeninä.

Peliala on myös tarttunut koodaajien puutteeseen ja perustanut erilaisia pelinkehitys-akatemiaa, esimerkiksi Supercellin oma Hive ja Nextgamesin akatemia. Erilaiset opiskelijoiden ja harjoittelijoiden työllistymispolut ovat myös pelialalle ominaisia, harjoittelijoille voidaan mahdollistaa jopa oman pelidemon tekeminen.

Sosiaalisen kestävyden asioita erityisesti seksuaalisen häirinnän osalta käsittelee vuonna 2018 julkaistu Finnish Game Industry Code of Conduct. Julkaisijoina

¹⁵ <https://playing4theplanet.org/projects/>

¹⁶ <https://playing4theplanet.org/members/>

oli kuusi keskeistä toimialajärjestöä. Yksi Neogamesin SIG-ryhmän teemoista on seksuaalinen häirintä; sexual harassment task forcen vastuulla on kehittää toimintaa ohjaavaa koodia ja luoda uusia toimintamalleja häirinnän ehkäisemiseksi.

Pelialan sukupuolitasa-arvon osalta naistyöntekijöiden osuus on 22,7 %, pääkaupunkiseudulla yli 30 %. Pelialan ominaisuus on, että naiskoodiaajia on vähän. Tämä heijastelee Suomen työmarkkinoille tyypillistä ammattien sukupuolijakoa. Naiset toimivat miehiä useammin projektinhallinnassa, henkilöstöpalvelussa, jne. kuin koodaajina. Sukupuolibalanssin korjaaminen on pelialan pitkäaikainen tavoite, jossa on myös edistytty. Pelin sisällöissä tasa-arvo toteutuu esimerkiksi siten, että sekä Remedyn *Controlissa* että Housemarquen *Returnissa* on molemmissa naispäähahmot.

Pelialan monimuotoisuutta on myös tekijöiden kansallisuuksien kirjo. Tosin covid-19 hidasti kansainvälisiä rekrytointeja ja ulkomaalaisten osuuden kasvu pelikehittäjistä väheni.

Ikä on myös diversiteettitekijä, kun suomalaisen pelimaailman ”kultainen sukupolvi” ikääntyy. Seuraavan vuosikymmenen aikana haasteeksi nousee työssä jaksaminen ja erityisesti vertaistuki. Pelaajien ikäryhmät ovat

suhteellisen vakiintuneita, mutta menestyneiden pelin tekijöiden ydinjoukko on pian eläköitymässä. Haasteeksi nousee työssä jaksaminen ja erityisesti vertaistuki. Tällainen (P2P) peer-to-peer keskustelu koetaan hyödylliseksi yhtäältä jaksamisen, toisaalta osaamisen kannalta, ja ns. hiljaisen tiedon siirtämiseksi tuleville tekijäpolville. Eri-tyisesti virallisten ja epävirallisten verkostojen osuus on merkittävä osa hiljaista tietoa pelialallakin.

TALOUDELLINEN KESTÄVYYS

Taloudellisen kestävyyskohdalla pelitoimialaan kuuluu tietty palautumiskyky, resilienssi. Pelibisnes on maailmanlaajuista ja sisältöjä jaellaan lukuisissa erillisissä, erikokoisissa digitaalisissa jakelukanavissa ja alustoilla. Fyysistä jakelua ei juuri ole, joten yhden osa-alueen lasku voidaan korvata keskittymällä ja panostamalla toisaalle.

Globaalissa markkinassa toimiva joutuu sopeutumaan hyvin pirstoutuneeseen maakohtaiseen säätelyyn. Esimerkiksi pelien sisältöön, ikärajoihin ja osittain myös ansaintamalleihin liittyy hyvin kirjavaa säädöksiä ja määräyksiä. Tähän toimintaympäristöön sopeutuminen edellyttää pelialalta suurta muutoskyvykkyyttä.

2.4 MUSIIKKIALA

Kuten monet muutkin toimialat, musiikki on sektorina hyvin laaja-alaista ja sisältää hyvin erilaisia toimijoita. Siinä missä esiintymispuolella, erityisesti johtavien musiikkifestivaalien kohdalla, hiilijalanjälkeen ja muihin kestävän kehityksen asioihin on jo pitkään kiinnitetty huomiota, äänitetuotannon ja muusikkojen keskuudessa asiaan ollaan vasta heräämässä. Musiikkikustantajat käyvät pääosin aineetonta oikeuskauppaa, jolloin heitä koskevat ihan normaalit toimistotyön kestävyysparannukset, kuten printtipaperin vähentäminen. Kustannusala on myös kansainvälistä, mutta erityisesti koronan aikana on löytynyt digitaalisia työskentelytapoja esimerkiksi kappaleten co-writingiin eli yhteiskirjoittamiseen. Kansainvälisen kaupan osalta matkustus on korona-aikana vähentynyt minimiin ja yleinen ajatus on se, että matkat eivät ehkä kaikilta osin palaa bisneksentekoon entisenlaisena.

EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Äänitetuotannon alalla on nähty, että kehitys fyysisistä äänitteistä suoratoistoon ja digitaalisiin tuotteisiin on ollut myös ympäristöteko. Viime vuosina tätä on hieman alettu kyseenalaistaa, esimerkiksi Kestävät tuotantomallit musiikki- ja elokuva-alalle -hanke toi 2020 Suomeen norjalaisen yliopiston tutkijan Kyle Devinen, joka tutkimuksessaan on todennut, että suoratoiston ilmastopäästöt ovat merkittävimmät kuin minkään muun musiikin kulutusmuodon¹⁷.

¹⁷ <https://www.greenproduction.fi/tapahtumapaivan-kooste>

Musiikin esittämisen alalla esimerkiksi Flow on ollut edelläkävijä kestävyysasioissa. Flow Festival on yksi maailman ensimmäisistä hiilineutraaleista festivaaleista¹⁸. Se on kompensoinut päästönsä jo vuodesta 2009 ja sillä on käytössä Ekokompassi. Ekokompassi on festivaalien suosituin ympäristöjärjestelmä Suomessa. Flowlla on käytössä Itämerilippu ja ruokatuotannon alihankkijoilla Sustainable Meal -tarkastuslista. Flow-festivaalilla on parhaillaan tekeillä koko festivaalin ekosysteemiin liittyvä tutkimushanke, jolla on tarkoitus edelleen parantaa kestävyysasioita. Se keskittyy erityisesti materiaaleihin.

Esiintymispaikat ovat myös viime vuosina heränneet kestävyteen. Tosin alan ammattilaisten haastatteluissa tuli esiin myös se, että nimenomaan venueilta kaivattaisiin selkeämpiä tietoja esimerkiksi hiilijalanjälkeen liittyen. Valvutuneita tapahtumapaikkoja ovat esimerkiksi Tampere-talo¹⁹, joka on jo hiilineutraali, ja Tavastia, jossa on juuri käynnistetty Hall of Nature -kestävyyshanke. Tavastialla parannetaan mm. kierrätystä, yhdenvertaisuutta ja on otettu käyttöön ympäristölippu, Vallila x Tavastia -mallisto ja Tavastian metsä -keräys, joilla tuetaan yhdessä Luonnonperintösäätiön kautta aarniometsien suojelua. Tampere-talo on puolestaan Suomen ensimmäinen energiankäytöltään hiilineutraali kongressi- ja konserttikeskus. Matkalla hiilineutraaliksi kiinteistöksi

Tampere-talo on saanut mm. Joutsenmerkin (2014), ja energialuokka on noussut E:stä C:hen (2019).

Musiikkia alana kestäväyttää tälläkin hetkellä muutama yhteishanke. Hankkeet ovat usein lyhytikäisiä ja epävarmalla rahoituspohjalla. Lisäksi alalla on huolta hankkeistamisesta – erityisesti siitä, miten hankkeissa syntynyt tieto saataisiin implementoitua ruohojuuritasolle. Kestävämmän musiikkialan työkalupakki (KEMUT) -hankkeen²⁰ tavoitteena on edesauttaa musiikkialan ekologisesti kestävästä kehitystä luomalla konkreettinen työkalupakki, joka palvelee ennen kaikkea elävän musiikin kenttää. Hanke rohkaisee musiikin ilmastoystävällisemmän tuottamiseen ja kuluttamiseen myös viestinnän ja koulutuksen keinoin. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Finland Festivals ry, LiveFin ry, Music Finland ry, Muusikkojen liitto, Suomen Jazzliitto ry sekä Suomen Sinfoniaorkesterit ry, ja se on saanut tukea Musiikin edistämissäätiöltä (MES). Hankkeen aikana on tarkoitus luoda verkossa julkaistava, päivittyvä työkalupakki (aineisto- ja tietopankki) sekä sopivia laskureita esimerkiksi hiilidioksidipäästöjen seuraamiseksi ja vähentämiseksi. KEMUT on tehnyt kartoituksen elävän musiikin alan kestävästä kehityksen käytännöistä vuonna 2020. Siinä tuli ilmi, että yleisön logistiikka ja tilan käytön energiankulutus ovat vaikeimpia huomioida. Kuten muillakin luovilla aloilla

¹⁸ <https://www.flowfestival.com/festivaali/sustainable-flow/>

¹⁹ <https://www.tampere-talo.fi/ymparistovastuu/>

²⁰ <https://www.kestavamusiiikki.net>

toimijat pitivät kestävästä kehitystä erittäin tärkeänä alan tulevaisuudelle.

Muita musiikkialan kestävyiden edelläkävijähankkeita ovat olleet esimerkiksi Jazzliiton In the key of Green, jossa tehtiin kv-verkoston työpajoja ja opas, UMO orkesterin hiilineutraaliushanke, Ruisrockin Ekokompassi ja Nelonen Media Liven korona-ajan festivaalien kestävöittämisshanke.

SOSIAALINEN KESTÄVYYS

Vuonna 2017 musiikkiala sitoutui laajalti Musiikki & Mediassa Yhdenvertainen musiikkiala -julistukseen. Keskustelu naisten asemasta ja epäasiallisesta kohtelusta velloi kuitenkin edelleen. Moni naistähti toi esiin epäasiallisen kohtelun erityisesti uran alkuvaiheessa. Heinäkuussa 2021 Instagrammin Punkstoo-tili (myöhemmin myös Metalstoo ja Suomirapstoo) räjäytti uudelleen keskustelun häirinnästä, syrjinnästä sekä henkisestä että fyysisestä väkivallasta musiikkialalla. Alalla on käynnissä juuri alkanut uusi hanke – Vastuullinen musiikkiala, joka on saanut tukea Muusikkojen liitolta ja Suomen Musiikin tekijöiltä. Tässä hankkeessa pyritään vahvistamaan niin musiikkialan ekologista kuin sosiaalista kestävyyttä.

Monet toimijat kuitenkin jo kokevat, että ala on jo merkittävästi petrannut tasa-arvon alalla. Esimerkiksi Suomen Musiikinkustantajat ry on havainnut, että esimerkiksi pop-musiikin alalla nuoret naiset ovat tehneet merkittävää läpimurtoa viime vuosina.

Flow-festivaali on edelläkävijä myös sosiaalisen kestävyiden saralla. Flow’lla on vastuullisuus- ja yhdenvertaisuussuunnitelma ja se pyrkii kaikenlaiseen syrjimättömyyteen. Se on sitoutunut 2017 tehtyyn Yhdenvertainen musiikkiala -julistukseen, jossa on luotu teesit tasa-arvon, monimuotoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi musiikkialalla. Flow toimii osana eurooppalaista KeyChange-verkostoa, joka edistää sukupuolien tasa-arvoa musiikkiteollisuudessa. Flow tekee yhteistyötä Startup Refugees -järjestön kanssa maahanmuuttajien yrittäjätoiminnan edistämiseksi.

Korona on tuonut esiin epäkohtia musiikkialan sosiaalili- ja työttömyysturvassa. Erityisesti sosiaaliturvan uudistaminen ja alalle tyypillisten, uuden työn muotojen tunnistaminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Koronapandemian myötä luovan alan tekijöiden ja erityisesti freelance-työn tekijöiden puutteellinen turvaverkko on noussut akuutiksi ongelmaksi. Apurahojen ja tekijänoikeustulojen suhdetta työttömyysturvaan on selkeytettävä.

TALOUDELLINEN KESTÄVYYS

Alan kulmakivi on se, että artisti tai tekijä saa reilun korvauksen työstään. Monen mielestä meneillä oleva tekijänoikeuslain uudistus uhkaa tätä reilua korvausta. Mikäli tekijänoikeuslaki menisi läpi sellaisenaan, kun nyt on ehdotettu, ala uskoo sen rapauttavan koko musiikin tekemisen.

Musiikin esittäminen on kärsinyt huomattavasti koronasta. Alan jälleenrakennuksen arvioidaan kestävän noin 3–5 vuotta. Musiikkialan arvo on laskenut koronapandemian vuoksi yhteensä 350 miljoonalla eurolla. Alan toimijoiden riskinotto-kyky on vähentynyt ja tulevaisuus on epävarma.

2.5 TAPAHTUMATOIMIALA

Tapahtumatoimiala on hyödyntänyt valtakunnallista Ekokompassi-ympäristöjärjestelmää jo vuosien ajan. Ekokompassi-ympäristöohjelma on Suomen luonnonsuojeluliiton Kinos Oy:n omistama järjestelmä, jossa asiantuntijoiden avulla räätälöidään kullekin yritykselle oma kestävyysohjelmansa. Toimija sitoutuu noudattamaan Ekokompassin toimintatapoja ja raportointia ja siten kestäväyttää toimintaansa. Helsingissä Ekokompassista on tullut alan standardi ja ekokompassitoimijoille esimerkiksi kaupungin tilavuokrat ovat tuntuvasti huokeampia, jopa 30–50 % listahinnoista.

Tapahtuma-alan kannalta Ekokompassiin liittyy kuitenkin epäloogisuuksia. Esimerkiksi ympäristövaikutuksia mitataan vain tapahtuman keston ajan, eikä rakennus- ja purkuvaihetta huomioida lainkaan. Samoin yleisön liikumisen ympäristörasitusta mitataan vain kaupungin rajojen sisällä, mikä jättää huomioimatta suur tapahtumissa miljoonien kilometrien edestä rajojen ulkopuolelle suuntautuvaa kävijäliikennettä.

Tapahtumat ovat paikkasidonnaisia, jolloin korostuu myös se, että järjestäjillä on oltava tieto tapahtumapaikan, esimerkiksi areenan tai teatterin hiilijalanjäljestä.

Nämä tapahtumapaikan lämmitykseen, valaistukseen ja muuhun infraan liittyvät tiedot eivät aina ole järjestäjien käytettävissä.

Tapahtumiin liittyvää kestävyyttä kuvastaa esimerkiksi Helsingin Tuomaan markkinoiden vastuullisuuden elementit:

- pientuottajien tarjonta: luomu, reilun kaupan tuotteet, kotimaisuus, lähialueen tuotteet
- biohajoavat astiat, kierrätys, jätteiden minimointi ja lajittelu
- myyntimökkien lämmitys ja karuselli käyttävät uusiutuvaa energiaa
- samoja mökkejä ja muuta infraa käytetään joka vuosi uudelleen
- opiskelijoita on jouluoppaina ja työharjoittelijoina myynnissä

Tapahtuma-alalla on vastuullisuutta toteutettu pääasias-
sa ympäristön ja sosiaalisen kestävyuden kannalta, ta-
loudellinen kestävyys ei ole ollut erityisesti alan fokuk-
sessa. Sosiaalinen kestävyys koskee tapahtumajärjestäjiä
itseään ja tapahtumien kävijöitä. Tapahtumajärjestäjille
sosiaalinen kestävyys voi näkyä vaikka vaikeasti työllis-
tyvien pienryhmien palkkaamisena, harjoittelupaikkojen
tarjoamisena opiskelijoille tai tapahtuman laajentamise-
na kattamaan alueellisesti myös paikkoja, joissa tapah-
tumatarjontaa on ylipäättään vähän. Tapahtumakävijöille
vastuullisuus näkyy tapahtumaturvallisuutena, esteettö-
myytenä ja yhdenvertaisena saavutettavuutena. Saavu-

tettavuutta on myös ihmisen maksukyky: pääsymaksujen
hinnoittelu voi myös vahvistaa osallisuutta, esimerkiksi
premio-hintaisilla lipuilla mahdollistetaan ilmaislippu-
jen jakaminen ”sosiaalisin perustein”.

Kysyntä ohjaa tarjontaa kohti kestävyyttä tapahtuma-
alallakin. Esimerkiksi kaupunkien vuoden vaihteen ilo-
tulitukset saavat jatkuvasti kritiikkiä roskaamisesta ja
rakettijätteen sisältämisestä raskasmetalleista. Kun jär-
jestäjät alkoivat kysyä myrkyttömiä ja maatuivia ilotulite-
materiaaleja, syntyi niille markkina ja niitä alettiin tarjota
kysyjille. Ostaja määrää markkinat ja kysynnällä voidaan
ohjata kehitystä kestävämpään suuntaan.

Tapahtuma-alankin kestävyysaaste on taloudellinen,
sosiaalinen ja ekologinen. Niiden tavoitteet kulkevat käsi
kädessä ja risteävät toisiaan, esimerkiksi työhyvinvoin-
nista huolehtiminen kasvattaa tuottavuutta. Erilaisten
mallien ja mittareiden yhteensovittaminen on tulevai-
suuden haaste, semminkin kun niiden tulee muodostaa
taloudellisesti järkevä kokonaisuus. Taloudellinen vastuu
tangeeraa muiden vastuiden kanssa, totesi eräs kartoi-
tukseen haastateltu.

Luovalle alalle tyypilliset alihankintaketjut ovat pitkiä
myös tapahtumateollisuudessa. Ketjujen vastuullisuut-
ta tarkastetaan kysymällä, ja kestävyuden toimia myös
valvotaan. Esimerkiksi Helsingin Tapahtumasäätiöllä on
laadittu ympäristökriteerien seurantalomake, jonka avulla
järjestäjät voivat suunnitella tapahtumat ekologisen vas-
tuullisuuden näkökulmasta säätiön yhteisiä toimenpiteitä
noudattaen. Tapahtumasäätiössä on työn alla myös ta-

pahtuma-alan check list, jossa alihankkijoilta vaaditaan ekologisen ja sosiaalisen vastuun malli. Vuonna 2022 tavoite on luoda samankaltainen malli ekologisuudelle ja sosiaaliselle kestävyydelle, eli nämä mallit pyritään sulauttamaan yhteen.

Tapahtumasäätiössä toteutetaan jatkuvan parantamisen metodia. Muotoiluiteraation kesto on yksi vuosi ja tulevat tapahtumat rakennetaan edellisistä saatujen oppien päälle. Saadut kokemukset siirtyvät hyödyttämään myös muita tapahtumia. Säätiö toteaa tiedostavansa, että muutos vie aikansa, mutta se arvioi ja jatkuvasti kehittää toimintatapoja.

Tapahtuma-ala on covidin vuoksi ollut suuressa turbulenssissa ja osin järjestäytynyt sen takia. Pandemian jatkuessa yritysten taseet on syöty ja suunnitteluhorisontti on lyhentynyt. Vastuullisuuden merkitys on kuitenkin ymmärretty ja alalla on halua toimia kestävyiden periaatteiden mukaan. Kestävyiden toimien on kuitenkin oltava taloudellisesti järkeviä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

3 KESTÄVYYS JA LUOVIENTALOJEN RAHOITUS

Tässä kappaleessa tarkastellaan luovientalojen rahoitusta julkisen ja yksityisen rahoittajan näkökulmista; molempia ohjaavat samat yleiset kestävyys tavoitteet, kuten ilmastonmuutoksen hidastaminen ja vastuullinen toiminta.

Kartoituksen tarkoitus on vahvistaa luovientalojen toimijoiden kestävä rahoituksen saamisen mahdollisuuksia. Samaan aikaan luova toimiala on juuri se, joka voi puolestaan tuoda myös uusia luovientalojen näkökulmia kestävydestä perinteisemmin ajattelevaan rahoitusmaailmaan.

Yksityinen rahoittaja arvioi luovientalojen tuotoksia ja yrityksiä sijoituskohteina ja punnitsee talousriskien toteutumisen todennäköisyyksiä, ja toisaalta laskee kestävydestä saavutettavia taloudellisia hyötyjä. Useilla rahoittajatahoilla on käytössään *sustainability policy*, kestävyys toimintaohje. Siinä määritellään kestävyys kriteerejä, nk. ESG-kohdat (*environment, social ja governance*), eli ympäristö, sosiaalinen kestävyys ja hyvä hallintotapa. Sijoittajat kiinnittävät paljon huomiota siihen, ovatko ESG-tavoitteet sisällä yrityksen strategiassa. Toimintaohjeen taustalla on ajatus siitä, että taloudellisen hyödyn lisäksi kestävyydellä saavutetaan mm. korkeampi työllisyys ja parempi yhteiskunnan yleinen hyvinvointi.

Taloudellisen ja yhteiskunnallisen arvon luonnin lisäksi sijoittajan motiivi on pienentää kestävyys liittyviä riskejä, jotka voivat olla mainehaittoja tai suoranaisia rahallisia menetyksiä, esimerkiksi korvauksia tai muita kompensatioita.

Yksityinen rahoittaja arvioi sijoitustensa kestävyys riskejä kahdella tasolla: sijoitukset luovaan sisältötuotteeseen ja sijoitukset luovientalojen alan yritykseen. Yhtiöön sijoittaminen on pitkäaikainen sitoumus ja sitä edeltää sijoituskohteen yksityiskohtainen tarkastelu, eräänlainen kestävyys due diligence -arviointi. Luovientaloihin sijoittaessaan rahoittaja tarkastelee kestävyys tuotannon eri vaiheissa. Esimerkiksi kehitysvaiheen itse kirjoitus- ja suunnittelutyön kestävyys riski on minimaalinen. Kehittelyvaiheen ratkaisut tuotannon vaatimuksista saattavat sisältää kestävyys riskejä, kuten logistiikka (kaukaiset lokaatiot), uusiutumattoman energian käyttö tai kierrätyksen puutteellinen huomioiminen. Näitä riskejä kutsutaan 'material negative environmental impacteiksi'.

Sijoitukset, joita tehdään valmiisiin sisältötuotteisiin saattavat myös sisältää kestävyys riskejä. Jos sijoituksen jälkeen käy ilmi, että tuotantovaiheeseen on liittynyt jokin kyseenalaista, saattaa tästä syntyä mainehaitta, joka

jatkossa vähentää myyntituottoja. Tämä ongelma saattaa syntyä myös, jos tuotannossa on paljon alihankkijoita tai muita toimijoita, joiden tekemistä ei ole arvioitu riittävän tarkasti kestävyiden näkökulmasta ja varmistuttu siitä, että koko alihankintaketju täyttää kestävyiden kriteerit.

Ympäristöriskien lisäksi rahoittaja arvioi sosiaaliseen toimintaympäristöön liittyviä riskejä. Tasa-arvoisesta ja monimuotoisesta työympäristöstä ja työhyvinvoinnista huolehtiminen pienentävät sosiaalisia riskejä. Esimerkiksi oikeudenmukainen palkkaus, mukaan lukien freelancerit, ja työajoista kiinni pitäminen ovat todennettavissa olevia asioita. Samoin esimerkiksi intiimikohtausten koordinaattorin palkkaus voi olla konkreettinen teko minimoida riski mahdollisista hyväksikäyttösytyksistä tai muusta mainehaitasta jatkossa.

Työvoiman liikkuvuus maasta toiseen on luovan kasvun edellytys. Kun rahoittaja vaatii monikulttuurisuutta ja diversiteettiä, sillä voi olla myös suora vaikutus luovaan alaan, esimerkiksi maahantulon lupaprosessien sujuvoittamiseen.

Rahoittaja huomioi osana kestäväää liiketoimintaa hyvän hallintotavan. Keskeistä on korruption ja lahjonnan ehkäiseminen mutta myös kohdeyrityksen hallituksen kokoonpano, puheenjohtajan riippumattomuus tai yrityksen tilanne tietoturvallisuuden suhteen kiinnostavat rahoittajia. Yksityinen rahoittaja edellyttää kestävyteen liittyvää raportointia. Yksittäisen tuotannon kohdalla raportti on yleensä yhdenkertainen, pitemmissä rahoitusjärjestelyissä raportointi voi olla esimerkiksi vuosittaista.

Luovalla alalla rahoituskelpoisuuden saavuttamiseksi on siis olemassa joukko kestävyyden kriteereitä, joiden on täytyttävä, jotta yksityinen rahoitus voi toteutua. Nämä kriteerit ovat rahoittajakohtaisia mutta niissä toistuvat samat ESG-teemat. Myös monet kestävyyttä koskevat sertifioinnit käyttävät samankaltaisia kriteerejä.

Yksityisen rahoituksen kenttään kuuluvat myös ns. eettistä rahoitusta tekevät sijoittajat, jotka sijoittavat vain kestäviin yrityksiin. Impact investmentiksi kutsutaan sijoitustoimintaa, jolla pyritään vastaamaan moniulotteisiin, niin sosiaalisiin, kulttuurisiin, kuin innovoinnin ja talouden kestävyyden haasteisiin. Vaikuttavuussijoittamiseen kohdennetut pääomat ovat viime vuosina kasvaneet ja erityisesti luovan toimialan on ennustettu nauttivan kasvavista sijoituksista.

Julkista rahoitusta on luovalla alalla mahdollista saada useista eri lähteistä. Näistä tunnetuimpia ovat Business Finland, ely-keskukset, alueelliset kehittämissyhtiöt, säätiöt ja erilaiset yhteisöt. Näiden toimijoiden rahoitus yleensä edellyttää tiettyjen kestävyyden kriteereiden täytymistä. Pohjana on YK:n kestävän kehityksen ohjelma 2030 ja useat muut maa- ja toimialakohtaiset ohjelmat. Esimerkiksi av-alan kannustimen myöntämisessä edellytetään tiettyjä kestävyyden periaatteita. Näin ymmärrys kestävyyden merkityksestä osana luovaa alaa samalla siirtyy myös tekijätasolle.

Alueellisia kehitys- ja rakennetukia haettaessa kysytään, tukeeko hanke osaamiseen ja innovaatioihin perustuvaa elinkeinorakenteen uudistumista. Erikseen tulee perustella vastaus hiilineutraaliuden ja resurssitehokkuuden näkökulmista.

Kestävyyden periaatteet ohjaavat Euroopan unionin rahoituspäätöksiä. Tätä varten on luotu taksonomia, kestävän rahoituksen luokittelujärjestelmä, jonka eräs tavoite on saada mukaan myös yksityistä pääomaa ilmastotoimiin. Luokittelujärjestelmän tarkoitus on antaa vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa sijoittajille siitä, että sijoitukset menevät ilmaston kannalta kestäviin kohteisiin.²¹

DNSH (Do No Significant Harm) on vakuutus, jonka julkisen rahoituksen hakija joutuu tekemään siitä, että rahoituksen kohde ei aiheuta merkittävää haittaa ympäristölle. Vakuutusta kysytään EU:n RRF-rahoituksella (Resiliency and Recovery Facility) tuettavissa hankkeissa, joiden tulee noudattaa ”ei merkittävää haittaa”-periaatetta. Hankkeista ei saa aiheutua merkittävää haittaa EU:n taksonomia-asetuksessa²² määritellylle kuudelle ympäristötavoitteelle. Tavoitteet koskevat ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista, luonnonvarojen käyttöä, jätteitä, saastumista ja biologista monimuotoisuutta. DNSH-lomakkeen täyttäminen luovan toimialan osalta on helppoa, koska pääsääntöisesti ala ei toiminnallaan aiheuta merkittävää haittaa tai ”vaikutus on merkitykse-

²¹ Helsingin Sanomat 10.11.2021, A14

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32020R0852>

tön, kun otetaan huomioon toimenpiteen luonne sekä sen suorat ja ensisijaiset epäsuorat vaikutukset toimenpiteen elinkaaren aikana.”

Luokittelujärjestelmään kuuluva läpinäkyvyys ja raportointivelvollisuus antaa sijoittajille mahdollisuuden tarkastella sijoituskohteen toimien ilmastoseuraamuksia, ja tehdä päätöksiä siitä, mihin halutaan sijoittaa. Tavoitteena on, että investoinnit ovat kestäviä.

Luovan alan taloudelliset tuotokset kulminoituvat tekijänoikeuteen, Intellectual Propertyyn (IP). IP on aineetonta pääomaa, jonka omistus ja hyödyntäminen on ympäristöhaittojen kannalta vähämerkityksellistä. Toki haittoja syntyy datavirtojen sähkönkulutuksesta, palvelimista, päätelaitteista jne., mutta tuotteiden monistettavuus on lähtökohtaisesti uniikkikappaleiden luomista kestävämpää toimintaa. Tämän kestävä kehityksen voidaan odottaa kiihtyvän jatkossakin, kun sisältöjä versioidaan uusilla tavoilla ja käyttöön otetaan työkaluja, joilla IP:tä voidaan hyödyntää laajemmin, esimerkiksi virtuaaliympäristöissä.

3.1 MÄÄRÄÄVÄ MARKKINA-ASEMA JA KESTÄVYYS

Luovan alan arvoverkoissa tapahtuu maailman laajuista keskittymistä, kuten näemme esimerkiksi streamaajien alati kasvavista tilaajamääristä ja oman tuotannon lisäämisestä. Myös kansallisella tasolla suuret yritykset kasvattavat markkinaosuuksiaan ja kattavat yhä suuremman osan koko arvoketjusta. Määräävän markkina-aseman saavuttaneen yrityksen on kohdeltava kaikkia asiakkaitaan ja sidosryhmiään objektiivisesti tarkasteltuna tasapuolisesti. Tämä lainkohta ei aina täyty ja kestävyiden kannalta määräävän markkina-aseman on nähty uhkaavan esimerkiksi artistien vapaata liikkuvuutta tai mahdollisuutta tasapuoliseen asemaan palkkaneuvotteluissa.

4 CASE STUDIES

4.1 CASE: THE PACT

PACT FOR SUSTAINABLE ACTION (THE PACT)

Joulukuussa 2019 perustettiin luovien toimialojen yhteenliittymä, joka on sitoutunut yhteisiin kestävyys tavoitteisiin. Liittymän alullepanija on kanadalainen Green Spark Group konsulttiyritys, nyt jäsenmäärä lähentelee sataa, kymmenessä eri maassa.

The Pact kannustaa luovia aloja sitoutumaan yhteisiin ilmastotavoitteisiin ja toiminta perustuu vapaaehtoiisiin sitoumuksiin. Kutakin jäsentä kehoitetaan tavoittelemaan päämääriä omiin vahvuuksiinsa ja toimintaympäristönsä erityispiirteisiin perustuen. The Pact myös tarjoaa mahdollisuuden ilmastoraportointeihin ja tiedon jakamiseen alan toimijoiden kesken.

The Pactin jäsenyys toimii siten, että luovan alan yritys tai organisaatio ryhtyy Signatory'ksi ja sitoutuu yhteisiin tavoitteisiin ja raportoi niistä. Ambassadorin roolissa jäsen sitoutuu myös aktiivisesti toimimaan The Pactin laajenemisen eteen. Green Spark järjestää myös The Sustainable Production Forum -nimistä tapahtumaa, jossa

av-tuottajat seuraavat viikon ajan kestävyysaiheisia seminaareja ja tapahtumia.

Green Spark Group käyttää onnistuneesti tekemäänsä aloitetta vahvistamaan omaa yrityskuvaansa. Yhtiö yhdistää kestävyteen myös pandemian aikaisen tuotantotilanteen ja tarjoaa palvelupakettia, joka huomioi covidin aikaisen tuotantotilanteen myös kestävyys näkökulmasta:

- COMMITMENT TO SAFETY AND SUSTAINABILITY IN TIME OF COVID-19: As the film industry evolves, Green Spark Group is reaffirming its commitment to promoting sustainable production with added considerations for upholding the recommended guidelines for a COVID-safe set. We believe that it is not only possible, but necessary to continue to do our part to reduce the negative impacts of climate change, which continues to be a critical threat to human health. Get in touch with us to talk about our a comprehensive remote services package that will provide crucial information for productions who want to stay safe and also reduce their impacts, without having to hire additional crew.²³

²³ <https://www.greensparkgroup.com/about>, vierailtu 21.11.2021

The Pactin missiota varten tarjotaan erilaisia oppaita, kuten Reel Green ja Green Production Guide²⁴. Oppaissa tarjotaan tietoa hiilijalanjäljen laskemisesta ja erilaisista koulutuksista. Myös kestävän tuotannon ammattilaiset (sustainable production coordinator) mainitaan resurssina, joka parhaiten tietää, miten tuotantoja voidaan tehdä kestävämmillä tavoilla. Heillä on myös yhteydet käytännössä toteuttaa toimet esimerkiksi ruokahävikin välttämiseksi, materiaalien uusiokäyttöä, jätekierrätystä, jne. varten.

The Pact toteaa, ettei ole olemassa yhtä kestävyysmittaria, vaan kestävyys todentamiseksi on käytettävä erilaisia kriteerejä ja niiden yhdistelmiä. Useat organisaatiot, kuten Environmental Media Association²⁵ ja NYC Film Green²⁶ esimerkiksi tarjoavat kestävyys arviointia pisteytykseen perustuen.

4.2 CASE: ISO-BRITANNIA EDELLÄKÄVIJÄNÄ

Iso-Britannia on ollut kulttuurialalla edelläkävijä. Erityisesti kulttuurin ja kulttuuripolitiikan uudet trendit tunnutaan tunnistavan siellä ensin. Näin on kestävyyskin osalta. Maailman ensimmäisenä taidetta rahoittavana organisaationa Arts Council of England on vaatinut jo vuodesta 2012 kaikilta säännöllisesti heiltä rahoitusta

²⁴ <https://www.creativebc.com/industry-sectors/motion-picture/reel-green/index>

²⁵ <https://www.green4ema.org/>

²⁶ <https://www1.nyc.gov/site/mome/industries/nyc-film-green-home.page>

saavilta organisaatioilta yhteismitallista raportointia ympäristövaikutuksista. Tätä raportointia varten on kehitetty kulttuurialan hiilijalanjälkilaskurit. Creative Scotland seurasi pian perässä, joten Iso-Britanniassa on kertynyt tietoa kulttuurialan ympäristövaikutuksista jo kymmenen vuoden ajalta. Luovan talouden toimijoille raportointi on pyritty tekemään mahdollisimman yksinkertaiseksi ja jopa mukavaksi. Arts Council of England ja Creative Scotland käyttävät kahta yleishyödyllistä yritystä taidealojen kestäväyttämiseen.

Julie's Bicycle²⁷ on uraauurtava voittoa tavoittelematon yritys, jonka tavoitteena on aktivoida taide- ja kulttuurialat toimimaan ilmasto- ja ekologisen kriisin ratkaisemiseksi. Musiikkiteollisuuden parissa vuonna 2007 perustettu yritys toimii nykyisin koko kulttuurisektorilla. Julie's Bicycle on tehnyt yhteistyötä yli 2000 organisaation kanssa Isossa-Britanniassa ja kansainvälisesti. Se on kehittänyt monipuoliset raportointityökalut, joiden avulla Arts Council of Englandin tuen saajat raportoivat ympäristövaikutuksistaan. Lisäksi Julie's Bicycle on mukana monissa eri selvityksissä ja tutkimuksissa. Heillä on neuvontapalvelu, jonka käyttöön kulttuuritoimijat voivat saada tukea. Heidän sertifikaattinsa – Creative Green – auttaa todentamaan edistystä ja kertomaan siitä eteenpäin. Yhdestä viiteen tähteen liikkuva Creative Green sertifikaatin luokitus auttaa ja kannustaa kulttuurialan organisaatioita

muutoksessa. Vuodesta 2017 Julie's Bicycle on jakanut myös Creative Green Awards -palkintoja.

Vuonna 2011 perustettu Creative Carbon Scotland²⁸ auttaa skotlantilaisia taideorganisaatioita raportoimaan ympäristövaikutuksistaan. Sen lisäksi Creative Carbon Scotland vetää erilaisia projekteja, joissa se auttaa ja tukee taiteilijoita, jotka tekevät ilmastonmuutosta käsittelevää taidetta. Kolmantena toimintakenttänä on strategisesti vaikuttaa kulttuuripolitiikkaan, jotta ympäristöasiat huomioitaisiin entistä paremmin. Tulevaisuudensuunnitelmana on kehittää residenssiohjelmaa, joissa taiteilijoita sijoitettaisiin erilaisiin yrityksiin aktivoimaan luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisua.

Näiden kahden ison toimijan lisäksi Iso-Britanniassa toimii lukematon määrä erilaisia paikallisia yhdistyksiä ja hankkeita kestävyiden alalla. Nämä kaikki pyrkivät edistämään alueen taideorganisaatioiden ja kulttuuriyritysten ekologista kestävyttä. Myös sosiaalisen kestävyiden hankkeita on paljon.

Iso-Britannian ollessa tunnetusti edellä kulttuuripolitiikassa on kiinnostavaa katsoa mitä siellä ajatellaan luovien alojen ja kestävyiden tulevaisuudesta. Martin Charterin ja Trevor Davisin viime vuonna julkaistu Creative Industries Foresight 2030: Sustainability. Industry 4.0²⁹ visioi brittien luovalle taloudelle voimakasta pandemian jälkeistä kasvua. Myös luovien alojen työpaikoille

²⁷ <https://juliesbicycle.com>, vierailtu 16.12.2021

²⁸ <https://www.creativecarbonscotland.com>, vierailtu 16.12.2021

²⁹ <https://cfsd.org.uk/wp-content/uploads/2021/04/Creative-Industries-Foresight-2030-UpdateFINAL.pdf>

povataan hurjaa kasvua, erityisesti kulttuurin ja teknologian leikkauspisteelle. Luova teknologia (CreaTech) kasvaa kymmenen kertaa alan keskiarvoa nopeammin ja saattaa muodostaa lähes 40 prosenttia alan työpaikoista vuoteen 2030 mennessä.

Tutkimus suosittelee erilaisia toimenpiteitä, joilla luovien alojen ja kestävyiden liittoa voidaan vauhdittaa. Suosituksia on mm. verojen alentaminen niille luoville yrityksille ja organisaatioille, jotka parantavat kestävyytään, uusien kumppanuuksien edistäminen ympäristöteknologiayritysten kanssa; kannustimia ”virtuaaliseen kulutukseen” ja ympäristövastuuvollisuus jokaiseen luovan alan organisaatioon. *Industry 4.0*:n kasvun kannalta tärkeänä pidettiin tuen tarjoamista luovien alojen start up -yrityksille, ammattikoulutusohjelmia, erikoisviisumijärjestelmiä ja investointimahdollisuuksien parantamista. Lisäksi nähtiin, että kulttuurialalla jo työskenteleville tulisi tarjota koulutusta niin uusista teknologioista kuin kestävästä kehityksestä. Tutkimus kiteyttää teknologian ja kestävyiden liiton luovilla aloilla seuraavasti: *Industry 4.0* -teknologioilla on erittäin todennäköisesti tärkeä rooli kestävä kehityksen tukemisessa ja samalla kasvun ja tuottavuuden parantamisessa koko luovan talouden alalla.

5 KESTÄVYYS JA **LUOVAN TOIMIALAN KASVU**

Kestävyydestä on kartoituksen perusteella löydettävissä selkeitä etuja, jotka voivat olla lähitulevaisuuden tarjoamia kasvun paikkoja tai välittömiä hyötyjä, esimerkiksi rahoituskelpoisuuden saavuttaminen. Hyötyjä on tunnistettu usealla luovan toimialan tasolla (yrityskehittäjät, yritykset). Alle on koottu kestävyiden liiketoiminnallisia mahdollisuuksia, lisäksi on koottu yhteen muita kestävyteen liittyviä kasvutekijöitä. Lista tarjoaa luovan alan toimijalle ensi kosketuksen kestävyiden vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin. Sen tarkoitus on auttaa toimijaa varmistumaan siitä, että juuri hänen toimintansa kannalta kriittiset kestävyiden kriteerit on huomioitu ja tarvittaviin kestävyiden toimenpiteisiin on ryhdytty.

5.1 MAHDOLLISUUKSIA KESTÄVYYDESTÄ -TAULUKKO

CCI Opportunities from Sustainability – Mahdollisuuksia kestävydestä luoville aloille

ORGANISAATIO	MAHDOLLISET TOIMET
Hyvinvoivat työntekijät tekevät parempaa jälkeä ja ovat sitoutuneimpia	Tasa-arvo, moniarvoisuus eli diversiteetti, inklusiivisuus, työturvallisuus, ml. intiimi-koordinointi, seksuaalisen häirinnän poisto. Korkeatasoinen taide ja vaikuttava sisältö edellyttävät, että sitä luovilla ihmisillä on turvallinen olo. Turvallisissa työskentely-oloissa ihmiset yksinkertaisesti tekevät parempaa tulosta.
Kestävä hallinto luo jatkuvuutta ja vakautta	Miten päätetään hallituksen kokoonpano, jäsenten moninaisuus (sukupuoli, ikä, kansallisuus), hallituksen puheenjohtajan riippumattomuus, tietoturvakäytännöt, laittomuuksien torjuminen (lahjonta, petos, unfair labour practices).
Kestävyysasiantuntijan palkkaaminen tai konsultointi saattaa kannattaa	Luovalle alalle kasvaa tarve uusille kestävyiden osaajille. Esimerkiksi yhä useammin elokuvatuotannot palkkaavat kestävyys-strategikkoja tai -koordinaattoreita tiimeihinsä. Tämä osaamisen turvaaminen on oleellisen tärkeää.
Houkuttelet ja pidät tyytyväisenä erityisesti nuorempaa talenttia ja työvoimaa	Millenniaaleille yritysten arvot ja työn merkityksellisyys ovat merkittävässä roolissa työpaikan valinnassa. Fastcompanyn tutkimuksessa 2019 kävi ilmi, että 3/4 milleniaaleista valitsi työpaikkansa yrityksen kestävyiden ja arvojen takia. 10 % oli valmis merkittävään palkanalennukseen, jos yritys sitoutuisi kestävään kehitykseen.
Alalle tulemisen haasteita poistamalla paras talentti käyttöön	Iso osa luovalle alalle tulevista tulee koulutuksen ulkopuolelta ja on itseoppinutta. Käytä useita väyliä parhaan talentin löytämiseen.
Kestävyys organisaatiosi muutos-agenttina	Kestävä kehitys tarjoaa yritykselle tilaisuuden tarkastella toimintaansa uudelleen ja kehittää sitä.
Kestävän kehityksen arvoihin sitoutuminen auttaa yhdistämään työntekijöitä	

RAHOITUS	MAHDOLLISET TOIMET
Hyödyt erilaisista tulevista alan kestävyysrahoitusmalleista ja kannustimista	Esimerksi EU Green Deal tähtää siihen, että Eurooppa olisi ilmastoneutraali vuoteen 2050 mennessä – ensimmäisenä maanosana. Tavoitteena on vähentää päästöjä huomattavasti, investoida tutkimukseen ja innovaatioihin. Kolmasosa NextGeneration-EU-elpymissuunnitelman 1,8 miljardin euron investoinneista ja EU:n seitsenvuotisesta budjetista käytetään Euroopan vihreän kehityksen ohjelman rahoitukseen. Kulttuurin saralla NEB – New European Bauhaus pyrkii innovoimaan kulttuurialaa.
EU-rahoituksen DNSH-ehtojen on täyttyttävä	Do No Significant Harm -kriteeristö on osa EU:n rahoittamia hankkeita.
Yhä useammat rahoittajat vaativat kestävän kehityksen suunnitelmaa ja raportointia osana rahoitusta	
Lisäpisteitä julkisissa rahoitushauissa	Jo nyt Luova Eurooppa -tukiohjelma antaa lisäpisteitä kestävän kehityksen kriteereiden täyttymisestä. On oletettavaa, että jatkossakin rahoitushauissa tulee painottumaan kestävä kehitys.
Teet yrityksestäsi ja tuotannoistasi houkuttelevamman yksityiselle sijoittamiselle	Yksityistä sijoitusta arvioidessa sijoittajat ottavat huomioon täyttääkö kohde heidän rahoituskelpoisuusehtonsa. Yhä useammin nämä ehdot sisältävät taloudellisten näkökohtien lisäksi myös eettisiä näkökulmia. Houkutteleva sijoituskohde on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä.
Luovat alat pyritään nostamaan kansainvälisesti yhdeksi vaikuttavuussijoittamisen (Impact investment) kohteeksi. Tämä voi avata täysin uutta rahoitusvirtaa luoville aloille.	Yhdistyneiden kansakuntien kauppa- ja kehityskonferenssi julkisti vuoden 2021 Luova talous edistämään kestävä kehitystä -teemavuodeksi. Se korosti luovaa taloutta tärkeänä välineenä kestävän, osallistavan ja oikeudenmukaisen tulevaisuuden rakentamisessa. UNCTAD kehotti julistuksessa ohjamaan vaikuttavuussijoittamista nimenomaan luovaan talouteen. Verrattain pienetkin sijoitukset luovaan talouteen työllistävät, ja työllistymisen kohteena ovat keskimääräistä useammin vaikeammin työllistyvät ryhmät, kuten naiset, nuoret ja maahanmuuttajat.

TUOTTAMINEN JA SISÄLTÖ	MAHDOLLISET TOIMET
Ekologisen kestävyysperustojen säästävät paitsi luontoa myös rahaa	Useiden eri tutkimusten mukaan kestävä kehitys mukaiset toimenpiteet ottamalla käyttöön saadaan merkittäviä säästöjä. Lämpöä, energiaa ja vettä säästettäessä säästetään heti selvää rahaa. Paremmalla etukäteissuunnittelulla on myös säästövaikutuksia.
Kiinnostavammat sisällöt, tarinat, henkilöhahmot	Inklusio ja representaatio, uudet äänet, nuoret, marginaalin tarinat. Kestävyys osana tarinaa: näkyvillä kierrätysastioita, kestävyys keskustelunaiheina ja roolihahmojen tyypittelynä.
Virtuaalisen kulutuksen kasvattaminen ja vienti	Kestävä kehitys ratkaisuja, kuten virtuaalimuoti.
Luovan sisällön käyttö kestävä kehityksen tarkoitukseen ja muutoksen motivointiin	Sitoutuminen, tunne, identifiointi, muutosvastarinnan taklaaminen yms. Esimerkiksi Producers Guild of American PEACH+ -muistilista kysyy mitä kestävä kehitys mukaisia juonenkäänteitä/henkilöhahmoja/repliikkejä elokuvassa tai tv-ohjelmaassa on. On tutkittu, että taiteen ja kulttuurin keinoin voidaan vaikuttaa erityisesti siihen, että ihmiset ottavat käyttöön kestävä kehityksen suunnitelmat (implementaatio).

HINNOITTELU	MAHDOLLISET TOIMET
Kestävä kehitys on osittain korkean hinnan selite	Suomalaisella hintatasolla on jo kauan pidetty yllä kestävää yhteiskuntamallia. Kansainvälisessä kaupassa Suomen on ollut vaikea kilpailla pelkällä hinnalla. Muiden arvojen tulo mukaan on tervetullutta.
Korkeampi hinta mahdollinen	Kestävän kehityksen tuotteiden ei tarvitse kilpailla hinnalla (toistaiseksi). Kestävän kehityksen tuotteen mielikuva on ollut eräänlainen eksklusiivisuus/boutique/yllellisyys-tuote.
Reilu hinta valmistajalle	Kestävän kehityksen tuotteilla ei hinnalla kilpailua, sillä kestävyiden mukaan jokaiselle tulee jäädä työstä reilu korvaus.
Kannattaisiko tuotteen hinta läpivalaista?	Yritykset voivat avata hinnoitteluaan, jotta kuluttaja ymmärtää mistä hinta koostuu (Case: Lovia)
Kestävän brändin lisäarvo hinnoittelussa	Kestävän kehityksen tuotteen ostamalla kuluttaja ostaa arvoja ja mielikuvia, joita tuotteeseen liittyy (Myssyfarmi: mummot, lampaat ja maaseutu)
Kestävän kehityksen yritysysteistyö hinnoittelussa	Saavutettavuus on myös taloudellista saavutettavuutta. Itämerilippu (Helsingin juhla-viikot), Tavastian metsä

ASIAKKAAT JA YLEISÖT, JAKELU	MAHDOLLISET TOIMET
Mahdollisuus uusiin asiakas-segmentteihin	Ekologisuus on mahdollisuus houkutella uusia asiakkaita, jotka ovat hyvin maksu-kykyistä. Sosiaalinen kestävyys, kuten inkluusio ja representaatio avaavat myös uusia yleisöjä kulttuurituotteiden kulutuksen puolella.
Yhteisöllisyyden uudet muodot	Fanitus, sisältöjen ympärille kerääntyminen, ”heimoutuminen”, erilaisten katsoja-ryhmien palveleminen
Nuoret tekevät eniten kuluttaja-päätöksiään brändin eettisyyden perusteella	Nuoret vaativat ja myös arvostavat kestävän kehityksen toimia. Tulevaisuuden asiakkaat ovat jo kestävän kehityksen maailmassa. Vaativat nimenomaan yritysten toimia, eivät näe muutoksen mahdollisuutta omissa toimituksissaan.
Uusien markkinoiden aukeaminen luoville aloille kestävän kehityksen tuotteena tai palveluna	
Pääsy esim. Green Vendors List -tyyppisiin B2B kaupan listauksiin	Suomessa listoja on vasta vähän, mutta niitä on varmasti tulossa lisää. Erityisesti vastuullisia hankintoja helpottaisi listaukset, joiden yritysten toiminta olisi jo tarkastettu ja hyväksytty.

MARKKINOINTI, VIESTINTÄ JA BRÄNDI	MAHDOLLISET TOIMET
Voit markkinoida tuotettasi kestävän kehityksen tuotteena	Tuotteen markkinointi vastuullisena/kestävänä edellyttää täyttä varmuutta siitä, että kaikki tuotannon osa-alueet ovat kaikilla tavoin kestäviä ja eettisiä. Kuluttaja on hyvin tiedostava. Lisäksi tällaisiin tartutaan helposti, tutkitaan ja nostetaan somessa esiin suuren kohun saattelemana. Vältä viherpesua.
Viestintä – Läpinäkyvä ja uskottava viestintä kertoo yrityksesi vastuullisuudesta ja arvoista, ja kirkastaa yrityksen brändiä	Vastuullisuusohjelman julkaiseminen ja tavoitteiden kertominen. Keskeneräisyys on OK.
Ekologisesti kestävät yritykset ja ratkaisut saavat positiivista huomiota mediassa	Kestävydestä kirjoitetaan ja se mahdollistaa jopa ainutlaatuisen mediahuomion, kuten Vogue x Myssyfarmi.
Kuluttajien somehuomio	Vastuullisesti ja kestävästi tuotetut tuotteet ja palvelut sitouttavat kuluttajia somessa.
Luovilla aloilla erityisesti influencereiden tai tähtien mielipiteillä ja somenostoilla on suuri merkitys	Esimerkiksi on mahdollista, että Leonardo di Caprio innostuu kuvaamaan Suomessa, jos hän löytää Suomen ekologisesti kestävästä kuvauskohteesta.
Ekologisesti kestävät ja eettisesti tuotetut, vastuulliset brändit houkuttavat	Esim. Deloitte kuluttajatutkimuksessa 2020 kertakäyttömuovista eroonpääsemisen jälkeen kuluttajat mieluiten toteuttivat kestävästä kehityksestä ostamalla tuotteita, joiden brändit olivat ympäristöystävällisiä ja eettisesti tuotettuja.
Edelläkävijyys ja hyvä maine	Sitoutumalla kestävän kehityksen arvoihin yritys kiillottaa brändiään. Kestävään kehitykseen liitetään edelleen edelläkävijyys.

LUOVAT ALAT OSAKSI KESTÄVYYDEN EKOSYSTEEMIÄ	MAHDOLLISET TOIMET
Yritysyhteistyön merkitys korostuu toimialojen välillä kestävyiden ekosysteemissä. Luovat alat ovat merkittävä osa tätä ekosysteemiä	Eri alojen osaamista pitää risteyttää, jotta uusia kiertotalouden tuotteita ja palveluita syntyisi. Luovien alojen yritykset tarvitsevat tekniikan ja muiden alojen prosessien osaamista (CreaTech). Muut alat tarvitsevat luovaa ajattelua ja innovointia. Uusi tilanne mahdollistaa kumppanuudet perinteisten alojen ja luovien alojen välillä.
Suuryritysten kestävyshankkeet ja vastuullisuusohjelmat avaavat ovia myös luovien alojen yrityksille	Ekologisesti ja sosiaalisesti kestävät yritykset voivat houkutella merkittäviä yhteistyökumppaneita. Yritysyhteistyössä toisen yhtiön arvot ja eettisyys nousevat merkittävään rooliin. Kukaan ei halua sitoutua yritykseen, josta voi koitua brändiongelmia. Sosiaalisen ja ekologisesti vastuullisen pienyrityksen mahdollisuus löytää itselleen suurempi kumppani erilaisten kestävyshankkeiden kautta. Esimerkiksi suuryritysten ekologian ja sosiaalisuuden vastuullisuusohjelmat tarjoavat mahdollisuuksia yritysyhteistyöhön.
Kiertotalouden tuotteiden ja palveluiden suunnittelu ja innovointi, kestävien ratkaisujen yhteinen suunnittelu	Briteissä on esimerkkejä siitä, että luovan talouden toimijat ovat osallistuneet aktiivisesti myös kiertotalouden järjestelmäratkaisujen suunnitteluun pelkän tuotesuunnittelun sijaan.
Alan sisäiset kestävä kehityksen hankkeet voivat avata yhteistyömahdollisuuksia toimialan sisällä	Esimerkkinä Saksassa juuri julkaistu Green Shooting Initiative, jossa Netflix, TV-kanavat ja maan johtavat tuotantoyhtiöt ovat sopineet tuottavansa osan AV-tuotantojaan yhteisesti sovittujen ekologisten standardien mukaisesti.
Suuryrityksen on kunnioitettava omistajuutta ja alkuperää. Eettiset näkökulmat saattavat avata ovia yhteistyöhön	Taannoin Disney teki yhteistyötä saamelaiden kanssa välttääkseen kulttuurisen omimisen syytöksiä Frozen 2:ssa.

LUOVAT ALAT OSAKSI KESTÄVYYDEN EKOSYSTEEMIÄ	MAHDOLLISET TOIMET
Luovan alan kestävyysasioiden ollessa kunnossa on helpompaa integroitua osaksi läheisten toimialojen hankkeita	Liitännäistoimialat (kuten matkailu, hyvinvointi, kaupunkisuunnittelu) tekevät parhailaan omia sertifiointeja ja kestäväittämissuunnitelmia. Yhteistyökumppaneilta edellytetään kestävyyttä.
Pienet toimijat, mikroyrittäjyys, rihmastot	Voimana ja haasteena CCI alan pienet toimijat. Ketteryys on edellytys ja kaikille yrityksille tietotaito ja kontaktit uusilla markkinoilla toimimiseen ovat tärkeitä.
Alustatalous	Luovilla aloilla tapahtuu siirtymä alustatalouteen, jolloin liiketoimintastrategiat ja liiketoimintamallit on arvioitava uudelleen.
Koronasta toipuminen	Vaikka suuret verkkoalustat ovat menestyneet, luovat yritykset ja ne, jotka ovat riippuvaisia suorasta vuorovaikutuksesta yleisön tai asiakkaiden kanssa, ovat kärsineet koronasta paljon. Samalla yhteiskunnallinen ajattelutapa tuntuu muuttuneen kohti kestäviä kulutus- ja tuotantomalleja sekä sopusoinnussa luonnon kanssa elämistä.
Building Back Better – Luovan talouden jälleenrakennus paremmaksi ja kestävämmäksi	Pandemia pysäytti kulttuurisektorin ja syvensi sen olemassa olevia haavoittuvuuksia, mutta samalla se voi tarjota mahdollisuuden jälleenrakentaa kestävämpi ja parempi pohja toimialalle.
Luova talous on rajusti kasvava toimiala , joten on tärkeää, että sen käytänteet ovat mahdollisimman kestävä	Maailmantalouden siirtymä luonnonvaroihin perustuvasta kasvusta henkilöresursseihin perustuvaan kasvuun on vahvistanut luovan talouden kasvua. Tätä kuvaa Yhdysvalloissa tehty koronavirusta edeltävä laskelma, jonka mukaan viimeisen viiden vuoden aikana investoinnit sisällön tuotantoon ja jakeluun olivat yhtä suuria kuin investoinnit öljy- ja kaasuteollisuuteen, noin 650 miljardia dollaria. Luova talous muodostaa nykyisin 6,1 % maailman bruttokansantuotteesta ja työllistää 30 miljoonaa ihmistä, usein juuri nuoria.

TODENTAMINEN	MAHDOLLISET TOIMET
Sertifikaatit todentavat kestävän kehityksen hyväksi tehdyn työn	Auttavat sekä yrityksiä löytämään yritysysteistyökumppaneita, että kuluttajia löytämään arvojaan vastaavia tuotteita. Esimerkiksi MIFUKO löytyi Muotitalo Chloen kumppaniksi Reilun kaupan sertifioinnin kautta. Luoville aloille on kehitteillä sertifikaatteja, joilla voidaan varmentaa tuote tiettyjen kestävän kehityksen kriteerien mukaan tuotetuksi. Sertifikaatit tullaan osittain kytkemään lisärahoitukseen. Esimerkiksi EU:n Luova Eurooppa -ohjelmassa kehitetään sertifikaattia, jonka saaminen avaisi lisärahoitusta. Ekokompassi-sertifikaatin saaneet auditoidaan säännöllisesti.
Ecolabels viidakosta kannattaa valita omien asiakkaiden tai alan arvostamat merkinnät	Erilaisia Ecolabel-sertifikaatteja on tällä hetkellä maailmanlaajuisesti 455, joista suurin osa on materiaaleille myönnettäviä. Sertifikaatit helpottavat B2B-yhteistyötä, vaikka suuri osa onkin kuluttajille suunnattuja. Kuluttajille erilaisten ekomerkkien vertailu voi olla hankalaa. Esimerkiksi jotkut merkit mittavat pelkkää hiilijalanjälkeä ottamatta huomioon muita ympäristöä kuormittavia tekijöitä. Toiset mittaavat esimerkiksi pelkästään veden käyttöä.
Käytä yrityksessäsi ja tuotannossasi alalla hyväksytyjä mittareita kuten hiilijalanjälkilaskuria	Yhtenevien mittareiden, kuten hiilijalanjälkilaskureiden, käyttö helpottaa siirtymää kestäväan kehitykseen ja vertailua muiden yritysten välillä yritysysteistyötä. Esimerkkinä albert: alan sisällä yhteismitallinen ympäristöjärjestelmä edistää yhteistuotantojen saumattomuutta.
Edellytä vastuullisuutta läpi alihankintaketjusi ja varaudu siihen, että omat yhteistyökumppanisi edellyttävät samaa	On nähtävissä, että isot toimijat tulevat siirtämään yritys vastuuta alihankkijoilleen. Kaikkien on täytettävä sama standardi. Toimintaohjeet koskevat kaikkia kumppaneita, jotka työskentelevät yhtiön hankkeissa tai toimittavat niihin materiaaleja, laitteita tai palveluita. Vastuullisuutta voidaan tarkastaa auditoinneilla, yrityksille annetaan mahdollisuus korjata tarkastuksessa esille nousseet puutteet.
Kilpailuja, palkintoja ja palkintokategorioita kestäville tuotannoille tai tuotannoille, jotka sisällöllään edistävät kestävyyttä	Erilaisia palkintoja ja kunniamainintoja perustetaan koko ajan luovien alojen kestäville tuotteille. Esimerkiksi kestäville elokuvatuotannoille suunnattu The Eisvogel – Prize for Sustainable Film Production (20.000 EUR).
Hiilikädenjälki auttaa asiakastasi pienentämään omaa hiilijalanjälkeään	Yritys voi kehittää tuotteita ja palveluja, joiden avulla asiakas pystyy pienentämään omaa hiilijalanjälkeään. Hiilikädenjälki pyrkii laskemaan ja viestimään positiivista vaikutusta asiakkaan hiilijalanjälkeen (VTT, LUT 2018).

KESTÄVYYDESTÄ NOUSEVIA KULUTTAJATRENDEJÄ	MAHDOLLISET TOIMET
UUSI, ULJAS VIRTUAALINEN MAAILMA, valtava uusi marketti	Virtuaalisen elämisen markkina, elämän siirtyminen virtuaaliseksi koronan vaikutuksesta (Kokoontumiset ja erilaisten virtuaalisten tapahtumien, kohtaamisten, harrastamisen markkina on suuri ja avaa uutta bisnesmahdollisuutta luovilla aloilla, erityisesti VR/ARssa ja immersiiivisessä kuluttajakokemuksessa).
Aineettomuus	Aineettomat tuotteet, elämyslahjat, ostot erilaisissa peleissä, digitaaliset vaatteet
Eroon omistamisesta	Eroon omistamisesta – kuukausivuokrausmallit kaikessa. Suoratoistopalveluissa omistaminen on kokoaikaista, välitöntä saatavuutta (netin kautta). Erilaisia palveluja, joissa vaatteet vuokrataan kaudeksi (esim. Reima KIT).
Pesiminen (covid-19)	Kotiin sijoitetaan paljon. Kotisohvalta pitäisi pystyä osallistumaan kaikkeen. Nähtäväksi jää, jatkuuko trendi koronan jälkeen.

6 KURKISTUS NURKAN TAAKSE, JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Lähivuosina näköpiirissä on kehitys, jossa kestävyiden merkitys edelleen nousee. Luovia alojakin koskevat muutokset liiketoimintalleissa. Esiin nousee uusia liiketoimintamalleja, *sustainable business models*, STB. Näissä luonto ja ympäristö otetaan mukaan ”palvelun tuottajana” ja sille lasketaan hinta.

Nykyinen keskustelu hiilipäästöistä ja ilmaston lämpenemisestä laajenee edelleen kattamaan myös biodiversiteettia ja lajikatoa; näiden kriteerien mittaroinnissa on odotettavissa kehitystä lähivuosina. Alustatalous etenee ja sen vaikutukset laajenevat. Esimerkiksi työn tekemisen muodot kehittyvät (alihankinta – palkkatyö ja seka-muodot), tuotantoprosessit painottuvat etätöihin, mikä edellyttää esimerkiksi keskitettyä kestävää materiaalin tallennusta. Niin tuotannon kuin jakelunkin alustat kehittyvät, uusia tulee ja vanhoja katoaa.

Luovien alojen tarjoama muille aloille tunnustetaan paremmin. Esimerkiksi tarinan kerronta sovellettuna sosiaalisen median vaikuttajaviestintään (yhdistetään some-päivitykset draaman kaareen) tai interaktio osana tapahtuman etävälitystä (festivaalin tai urheilutapahtuman etävälitykseen yhdistetään some), ovat tulevaisuuden poikkitoimialaisia yhteistyömahdollisuuksia.

Jotkut uusista, osittain koronan luomista käytänteistä ja trendeistä jäävät elämään. Näitä ovat erityisesti virtuaalinen läsnäolo, hybriditapahtumat, lisätty todellisuus, jne. Myös jotkut tuotantoihin liittyvät käytänteet, kuten matkustamattomuus, ovat todennäköisesti muuttaneet toimintaa pysyvästi.

Kestävyys on ekosysteemi, joka rakentuu yritysyhteistyölle. Luoville aloille on rakennettava malleja, jolla yritysyhteistyötä fasilitoidaan ja vauhditetaan. Kestävöittämisen vaade, joka koskee kaikkia, voi toimia yhteistyön mahdollistajana niin luovien alojen sisällä kuin poikkitoimialaisestikin.

Ensinnäkin on ensiarvoisen tärkeää, että ne luovien alojen yritykset, joilla on jo käynnissä kestävä kehityksen hankkeita, keskustelevalle keskenään ja sparraavat toisiaan. Yhteistyö hankkeiden välillä täytyy mahdollistaa, jotta toiminta tehostuu. Muutaman yhteistilaisuuden sisältävä ohjelma kaikille, jotka saavat kestävä kehityksen rahoitusta luovilla aloilla, olisi verrattain kevyt järjestää. Eri hankkeiden vetäjien on tunnettava toisensa, jotta yhdessä oppiminen ja yhteistyö mahdollistuu.

Luovien alojen yrityksille tulee tarjota yrityskehitystä kestävästä kehityksestä. Sen voi järjestää itsenäiseksi

Sustainable Creative Industries -ohjelmaksi, jonka tulee keskittyä kestävään kehitykseen nimenomaan kasvun mahdollistajana. Ohjelman tulee sisältää tehokasta koulutusta, yrityssparrausta ja yritysysteistyötä innovoinnin mahdollistamiseksi. Ohjelma auttaa myös siihen, että luovien alojen sisällä eri toimialat pääsevät keskenään jakamaan tietoa vertikaalisti. Tiedonjako alojen välillä on tällä hetkellä yksi ongelmakohta ja kehityksen este.

Jotta luovat alat pääsisi mukaan kiertotalouden tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen, tulee luovien alojen ja perinteisempien toimialojen edustajia koota kestävä kehityksen yhteishankkeisiin. On selvää, että luovalla alalla on annettavaa muiden alojen kestäväyttämiseen. Luova ajattelu ja innovointi ovat avainasemassa, kun suunnitellaan kiertotalouden tuotteita ja palveluja. Luovat alat ovat kuitenkin nykyisin erittäin kaukana sieltä missä tätä kehitystointia tehdään. Luovien alojen ja perinteisempien toimialojen välillä on synnyttävä kiertotaloushankkeita, jotka mahdollistaisivat tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen yhteissuunnittelun.

Vaikuttaa siltä, että teknologian ja kestävä kehityksen yhtymäkohta on potentiaalisin kasvun paikka. Luovien alojen erityispiirre on, että alalla on nyt ja tulee aina olemaankin paljon pieniä toimijoita. Luovat alat ovat ikäänkuin rihmasto, jossa pienet toimijat tekevät yhteistyötä ristiin ja rastiin. Jotta Suomi pääsisi kilpailukykyisenä mukaan virtuaalisten markkinoiden ja kuluttamisen kehittymiseen, täytyy tähän luovien alojen rihmastoon tuoda vahvaa uuden teknologian osaamista. Jotta Suomeen syntyisi vahva CreaTech toimiala, tulisi luovilla aloilla jo toimiville tarjota koulutusta ja kokeilumahdollisuuksia uuteen teknologiaan. Brittien tulevaisuusraportissa visioitiin Iso-Britanniaan hubeja, jotka paitsi kouluttavat myös tarjoavat uuden teknologian kokeilulaboratorioita luovalle alalle. Jotta uusiin teknologioihin syntyy luovien alojen tuotteita ja palveluita, tämä on Suomessakin välttämätöntä.

LIITE

HAASTATTELUT

NIMI	YRITYS/YHTEISÖ
Timo Argillander	IPR.VC
Alexandra Santos	Platform6
Pasi Riiali	Filmbutik
KP Hiltunen	Neogames
Anne Puolanne	APFI ry
Stuba Nikula	Helsingin Tapahtumasäätiö
Elina Levula	Positive Impact
Kati Uusi-Rauva	AGMA ry
Ulla Simonen	AVEK
Jari Muikku	Suomen Musiikinkustantajat ry

BUSINESS FINLAND

Business Finland on globaalin kasvun kiihdyttämö. Luomme edellytyksiä uudelle kasvulle auttamalla yrityksiä kansainvälistymään sekä rahoittamalla tutkimusta ja innovaatioita. Huippuasiantuntijamme ja uusin tieto nopeuttavat markkinoiden mahdollisuuksien tunnistamista ja auttavat muuttamaan ne kansainvälisiksi menestystarinoiksi.

WWW.BUSINESSFINLAND.FI